

YMPÄRISTÖVALIOKUNNAN LAUSUNTO 6/2014 vp

Valtioneuvoston metsäpoliittinen selonteko
2050

Maa- ja metsätalousvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 19 päivänä helmikuuta 2014 lähettäessään valtioneuvoston metsäpoliittisen selonteon 2050 (VNS 1/2014 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi maa- ja metsätalousvaliokuntaan samalla määrännyt, että ympäristövaliokunnan on annettava asiasta lausunto maa- ja metsätalousvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- osastopäällikkö Juha Ojala ja metsäneuvos Marja Kokkonen, maa- ja metsätalousministeriö
- professori Ari Pappinen, Itä-Suomen yliopisto
- johtaja Petri Ahlroth, Suomen ympäristökeskus

- kehitys- ja ympäristöpäällikkö Antti Otsamo, Metsähallitus
- tutkimusjohtaja Taneli Kolström, Metsätutkimuslaitos
- toimialapäällikkö Alina Ruonala-Lindgren ja metsäasioiden päällikkö Jouni Väkevä, Metsäteollisuus ry
- lakimies Tiina Vyyryläinen, Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry
- tutkija Esa Kaitila, Paperiliitto r.y.
- metsäjohtaja Juha Hakkarainen, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- suojeluasiantuntija Paloma Hannonen, Suomen luonnonsuojeluliitto ry
- metsäasiantuntija Panu Kunttu, WWF Suomi.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet:

- ympäristöministeriö
- Puu- ja erityisalojen liitto.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Metsien ekologinen kestävyys

Selonteon mukaan metsävarojemme runsaus, monimuotoisuus ja hyvinvointi on perusedellytys metsäalan potentiaalille luoda uutta ja kestävää kasvua, uusia työpaikkoja ja palveluja sekä henkistä hyvinvointia. Tällöin metsävaramme myös palvelevat ilmastomuutokseen sopeutu-

mista ja hillintää optimaalisella tavalla. Valiokunta yhtyy tähän lähtökohtaan pitäen hyvänä selonteon taloudellista, sosiaalista ja ekologista kestävyyttä korostavaa lähestymistapaa metsien käytön perustana.

Strategian linjaukset edellyttävät metsävarojemme entistä monipuolisempaa hyödyntämistä kasvavan hyvinvoinnin saavuttamiseksi. Valiokunta katsoo, että Suomella on erinomaiset edel-

lytykset siirtyä kohti uusiutuviin luonnonvaroihin perustuvaa biotaloutta. Metsävaramme ovat kasvaneet huomattavasti viimeisten vuosikymmenien aikana. Tällä hetkellä vuotuinen runkopuun kasvu on noin 104 miljoonaa kuutiometriä ja vuotuiset markkinahakkuut ovat noin 50—55 miljoonaa kuutiometriä vuodesta riippuen. Selonteossa arvioidaan, että ainespuun hakkuita voitaisiin kasvattaa vuositasona 15—20 miljoonaa kuutiometriä. Valiokunta korostaa, että hakkuita lisättäessä on arvioitava jatkuvasti myös kestävästi hyödynnettävissä olevan määrän oikeaa tasoa. Korjuumäärän ja -tapojen muuttuessa talousmetsien ekologiseen kestävyyteen on myös kiinnitettävä kasvavaa huomiota. Yhä tehostuvan metsätalouden mahdollisesti kasvavan vesistökuormituksen vähentämiseksi myös tehokkaat vesiensuojelutoimenpiteet ovat tarpeen haitallisten vaikutusten ehkäisemiseksi. Metsien sopeutuminen ilmastonmuutokseen ja niiden kyky toimia hiilinieluna sekä rooli hiilensidonnassa ovat olennaisia kysymyksiä. Ilmastonmuutos voi myös vaikuttaa maaperän eroosioherkkyyteen ja sitä kautta metsätalouden kuormitukseen. Valiokunta korostaakin ekosysteemilähestymistavan merkitystä metsäpolitiikassa. Metsät tuottavat paitsi puuta myös marjoja, sienia ja virkistysarvoja sekä sitovat hiiltä, ylläpitävät luonnon monimuotoisuutta ja tuottavat puhdasta vettä. Näitä metsien tuottamia hyötyjä kutsutaan ekosysteempipalveluiksi.

Valiokunta korostaa vielä, että metsien kestävällä hoidolla ja käytöllä voidaan edistää myös ilmastonmuutoksen torjuntaa ja siihen sopeutumista sekä maaperän ja vesistöjen tilan parantamista. Ilmastonmuutos aiheuttaa itsessään riskin myös metsien hyvinvoinnille esimerkiksi sään ääri-ilmiöiden lisääntyessä ja hyönteistuhojen kautta. Siksi metsien kestävä käyttö ja monimuotoisuuden turvaaminen edistävät osaltaan myös metsien selviämistä muuttuvan ilmaston oloissa.

Metsälain äskettäisellä uudistuksella tehtiin mahdolliseksi valita aikaisempaa vapaammin erilaisia hoito- ja käyttömuotoja. Valiokunta viittaten metsälain muuttamista koskevaan lausuntoonsa (YmVL 28/2013 vp — HE 75/2013 vp)

korostaa, että käsittelymenetelmien muuttumisen vaikutuksia biologiseen monimuotoisuuteen tulee seurata. Valiokunta huomauttaa, että kattavalla koulutuksella ja neuvonnalla on tärkeä merkitys hyvien käytäntöjen edistämässä varsinkin, kun metsänomistajat ikääntyvät ja metsänomistuksen pirstaloituminen jatkuu. Yhteismetsä voi olla yksi toimiva ratkaisu tähän haasteeseen.

Biotalous edistäminen

Metsäalan toimintaympäristön muutosanalyysissä todetaan perinteisen metsäteollisuutemme rakennemuutos. Paperin kulutus vähenee ja metsäalan on löydettävä uusia, monipuolisia tuotteita ja palveluja korvaamaan vähenevää paperintuotantoa. Biotalous perustuvat uudet tuotteet luovat alalle kasvua. Samanaikaisesti osa nykyisistä tuotteista, kuten sellu ja pakkausmateriaalit, säilyttänevät asemansa myös pidemmällä aikavälillä. Puurakentamiseen sisältyy huomattavaa kasvupotentiaalia myös viennin kannalta. Valiokunta katsoo, että metsäalalla on keskeinen merkitys uusiutuvaa energiaa ja vähähiilistä taloutta koskevien tavoitteiden saavuttamisessa. Biotalous siirryttäessä on mahdollista korvata uusiutumattomien luonnonvarojen käyttöä uusiutuvilla, vahvistaa potentiaalia nostaa tuotteiden jalostusarvoa ja parantaa resurssitehokkuutta. Biotalous toimintaympäristön vahvistamiseksi tärkeät kilpailutekijät liittyvät myös erityisesti uusien rahoitusmallien käyttöönottoon ja uusien tuotteiden kaupallistamisen tukemiseen.

Kansallisen ilmasto- ja energiastrategian tavoitteena on nostaa metsähakkeen käyttöä huomattavasti fossiilisten polttoaineiden korvaamiseksi uusiutuvilla. Metsähaketta koskeva tavoite on 25 TWh, ja se perustuu erityisesti metsähakkeen käytön lisäämiseen monipolttoainekattiloissa tavoitteena korvata myös turpeen käyttöä. Valiokunta viittaten ilmasto- ja energiastrategiaa koskevaan lausuntoonsa tukee metsähakkeen käytön edistämistä uusiutuvan energian lisäämiseksi ja kivihiilen korvaamiseksi tavoitteen mukaisesti. Valiokunta on kuitenkin hyvin huolestunut siitä, että viimeaikaisessa kehityk-

sessä metsähake on paikoin korvautunut kivihiilellä. Taloudellisella ohjauksella kuten, verotuksella ja syöttötariffeilla, on vaikutusta maailmanmarkkinahintojen ohella uusiutuvan energian edistämiseen ja pientuottajien toimintamahdollisuuksiin. Valiokunta katsoo, että tällaiseen strategian vastaiseen kehitykseen täytyy puuttua huomattavasti nykyistä nopeammin epäsuotuisan kehityksen katkaisemiseksi. Myös metsähakkeen korjuun ja kuljetusten toimitusketjun toimivuuteen on edelleen panostettava logistiikan kuntoon saamiseksi.

Valiokunta pitää myös välttämättömänä, että kantojen nostamisen ja yleensä hakkuutähteiden intensiivisen poiston vaikutuksia vesistökuormitukseen selvitetään lisää samoin kuin kantojen polton ilmastovaikutuksia. Välilliset vaikutukset esimerkiksi lannoitustarpeen lisääntymisenä on otettava myös huomioon. Uusien mittaustekniikoiden mukaan kantoenergia tuottaa 20 vuoden käytön jälkeen 25—35 % pienemmät päästöt kuin kivihiili, ja 50 vuoden käytön jälkeen ero on 40—50 %. Uusiutuvan energian lisääminen on tehtävä taloudellisesti, ympäristöllisesti ja sosiaalisesti kestäväällä tavalla. Kantojen ja hakkuutähteiden poistamisessa myös sen vaikutus metsän virkistysarvoon tulisi ottaa huomioon.

Valiokunta korostaa, että biotalouden osaamistarpeet edellyttävät eri koulutusalojen sisältöjen ja rajapintojen kehittämistä siten, että eri tieteenalojen osaamista voidaan myös sopivasti yhdistää ja vuorovaikutusta lisätä. Selonteossa korostetaan metsäalan osaamisen kehittämistä yhtenä keskeisenä kilpailukykytekijänä painottaen soveltuvimpien nuorten saamista alalle. Valiokunta korostaa myös tarvetta kiinnittää nykyistä enemmän huomiota alalla jo olevien työntekijöiden osaamisen kehittämiseen.

Metsien käytön ja luontomatkailun tarpeiden yhteensovittaminen

Luontomatkailun ja virkistys- ja hyvinvointipalveluiden merkityksen ennakoidaan kasvavan tulevaisuudessa. Selonteossa tunnistetaan myös luonnonsuojelualueiden olevan tärkeä osa metsien arvoa ja Suomen maabrändiä kansainväli-

sellä tasolla. Valiokunta pitää hyvänä selonteon matkailupotentiaalia koskevaa painotusta ja korostaa, että erityisesti kansallispuistojen vetovoimaan perustuvan matkailun kokonaistulo- ja työllisyysvaikutukset ovat aluetaloudellisesti mittavia. Luontomatkailuun perustuvaan potentiaaliin lisätä erityisesti ulkomailta suuntautuvaa matkailua tulee siten suhtautua arvokkaana mahdollisuutena lisätä tukipalveluihin perustuvien työpaikkojen määrää.

Valiokunta toteaa, että matkailun ja muun metsien käytön yhteensovittamiseen arvioidaan olevan hyvät mahdollisuudet, sillä nykytilanteessa on mahdollista lisätä samanaikaisesti sekä puunkäyttöä talousmetsissä että matkailua ja monikäyttöä edistävää metsien suojelua.

Metsiä on siten toisaalta hyödynnettävä kulutuksen tarpeisiin ja toisaalta otettava huomioon matkailun tarpeet samalla kun riittävä osuus on suojeltava tehokäytöltä. Metsien puuvarojen käytön kasvu johtaa kuitenkin tarpeeseen sovittaa aikaisempaa huolellisemmin yhteen kilpailevien intressien, kuten matkailun, tarpeet. Mitä intensiivisempää metsien käyttö on, sitä todennäköisemmin kasvavat myös intressiristiriidat eri toimijoiden välillä. Toisaalta metsänhoitotoimia tehostamalla ja metsien kasvua parantamalla voidaan yleisesti vähentää painetta nykyistä intensiivisempään metsien hyödyntämiseen.

Valiokunta katsoo, että Metsähallituksen valtion metsien hoitajana tulisi erityisesti ottaa huomioon myös metsien käytön sosiaalinen kestävyys. Metsähallituksen tuloutustavoitteessa asetetaan lähtökohtaisesti vaatimukset Metsähallituksen metsien käytölle. Valiokunta korostaa tarvetta arvioida tuloutustavoitetta ekosysteemi-lähestymistapa huomioon ottaen eli sisällyttäen arvioon muutkin näkökulmat kuin puuntuotto. Valiokunnan saaman arvion mukaan hakkuita ei ole mahdollista enää lisätä nykyisestä ilman, että sosiaalinen kestävyys kärsii. Yksityisen metsänomistajan hakkuiden rajoittaminen esimerkiksi maisemasyistä edellyttäisi uudenlaisten toimintamuotojen, kuten maisema-arvokaupan tai virkistysarvokaupan, kehittämistä. Selonteossa tavoitteena on tukea toimialat ylittävää aineetto-

mien ja aineellisten ekosysteemipalvelujen kaupallistamista.

Valiokunta korostaa metsien merkitystä myös hyvinvoinnin lähteenä; metsässä liikkuminen vähentää tutkimusten mukaan stressiä. Metsien saavutettavuuden kannalta tärkeitä ovat toisaalta lähimetsät ja toisaalta ulkoilureitit ja muut varsinaiset retkeilyrakenteet. Jokamiehenoikeudet muodostavat perustan metsissä liikkumiselle ja siihen perustuvien hyvinvointivaikutusten saavuttamiselle.

Metsäluonnon monimuotoisuuden turvaaminen

Metsien kestävä ja monipuolinen hyödyntäminen sisältää selonteon mukaan myös metsien suojelun ja luonnonhoidon ekologisen kestävyyden turvaamiseksi. Siten selonteon yhtenä keskeisenä kulmakivenä on metsäluonnon monimuotoisuuden turvaaminen.

Selonteossa todetaan, että monimuotoisuuden köyhtyminen on tarpeen pysäyttää ja tähän velvoittavat myös kansainväliset sopimukset. Valiokunta korostaa metsäluonnon monimuotoisuuden merkitystä ekologisena perustana, jolle metsien käyttö rakentuu.

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävä käytön strategiasta vuosiksi 2012—2020 tavoitteena on monimuotoisuuden heikkenemisen pysäyttäminen vuoteen 2020 mennessä. Periaatepäätöksen mukaan tavoitteena on, että luonnon monimuotoisuuteen liittyvät asiat ja arvot omaksutaan keskeiseksi osaksi päätöksentekoa. Valiokunta korostaa, että monimuotoisuuden heikkenemisen pysäyttäminen ei toteudu nykyisillä toimilla, vaan täydentäviä toimia tarvitaan.

Monimuotoisuusstrategiassa todetaan lajien uhanalaisuuden neljännen arvioinnin viittaavan siihen, että suojelutoimilla on merkitystä ja että metsien suojelun ja kestävä hoidon ja käytön mukaiset toimet vaikuttavat jo myönteisesti. Ilman jo aloitettujen toimien tehokasta jatkamista ja tarpeellisia lisätoimia uhanalaisten ja hävinneiden metsälajien määrä kuitenkin kasvanee edelleen lähitulevaisuudessa. Erityisesti Etelä-

Suomen metsäluonnon monimuotoisuuden turvaaminen vaatii lisätoimia. Metsien rakennepiirteistä erityisesti lahoppuun määrän lisääminen on monimuotoisuuden turvaamisen kannalta tärkeää. Monimuotoisuuden turvaamisessa tärkeässä asemassa on talousmetsien käsittely, koska noin 90 % metsistämme on käytettävissä metsätalouteen.

Valiokunta korostaa, että vapaaehtoisuuteen perustuvasta METSO-toimintaohjelmasta 2008—2020 on saatu erittäin hyviä kokemuksia. Ohjelma tarjoaa maanomistajalle mahdollisuuden suojella metsäänsä joko pysyvästi tai määräaikaaisesti 20 vuoden ajan. Pysyvässä suojelussa vaihtoehtoja on maa-alueen myyminen valtiolle tai sen rauhoittaminen yksityisenä suojelualueena. Lisäksi ohjelman kautta voidaan hoitaa talousmetsien monimuotoisuutta. METSON hehtaaritavoitteet ovat merkittävien konkreettinen keino edistää monimuotoisuustavoitteiden toteutumista. Valiokunta korostaa tarvetta huolehtia myös suojelualueiden määrän lisäämisestä ja uusien suojelukeinojen, kuten METSON, käytön jatkamisesta ja siihen tarvittavan määrärahasen pitkäjänteisestä turvaamisesta ilman leikkauksia ohjelman loppuun saakka sekä myös nykyisen toimintaohjelman päättymisen jälkeen.

Valiokunta toteaa edellä esitettyyn viitaten, että selonteko muodostaa hyvän pohjan metsien käytölle kasvavan hyvinvoinnin lähteenä. Luonnon monimuotoisuuden heikkenemistä ei kuitenkaan ole vielä kyetty pysäyttämään, ja tämä on edellytyksenä myös metsien hyvinvoinnin kannalta. Selonteko ei kuitenkaan sisällä tarkempia toimenpide-ehdotuksia miltään osin, vaan nämä asetetaan valmisteltavassa uudessa metsästrategiassa. Valiokunta korostaa tarvetta määritellä siinä tarkemmin toimet, joiden avulla monimuotoisuuden heikkeneminen pysäytetään tavoitteen mukaisesti vuoteen 2020 mennessä. Metsästrategian valmistelussa tulee siten huolehtia strategian hyvästä yhteensovittamisesta myös monimuotoisuuden suojelua koskevan strategian kanssa.

Valiokunta toteaa lopuksi, että selonteossa metsäala ymmärretään laajasti kattaen metsäta-

louden ja perinteisen metsäteollisuuden lisäksi kaiken metsiin liittyvän toiminnan. Metsäpolitiikalla on myös luonteva yhteys biotalousstrategiaan sekä ilmasto- ja energiastrategiaan. Valiokunta korostaa tästä lähtökohdasta tarvetta toteuttaa selontekoa ja siihen perustuvaa jatkotyötä laaja-alaisesti yhteistyössä eri hallinnonalojen kanssa. Keskeistä on myös vaikuttaa laajasti metsäalan toimintaedellytyksiä koskevaan pää-

töksentekoon EU:ssa vaikuttavasti ja tehokkaasti ja riittävän varhaisessa vaiheessa.

Lausunto

Lausuntonaan ympäristövaliokunta esittää,

että maa- ja metsätalousvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 14 päivänä maaliskuuta 2014

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Martti Korhonen /vas
vpj. Rakel Hiltunen /sd
jäs. Christina Gestrin /r
Timo Heinonen /kok (osittain)
Pauli Kiuru /kok
Jukka Kärnä /sd
Jari Lindström /ps

Eeva-Maria Maijala /kesk
Tapani Mäkinen /kok
Martti Mölsä /ps
Sari Palm /kd
Raimo Piirainen /sd
Mirja Vehkaperä /kesk
vjäs. Sirpa Paatero /sd (osittain).

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Ekroos.